

Tweemaandelijks blad van de Protestantse Kerken in en rond Brussel

bpost
PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Protestantse Kerkbrief

jaargang 35 • nummer 5 • oktober - november 2023

Afgiftekantoor:

Brussel de Brouckère

Erkenningsnummer: P 910493

Tweemaandelijks

Protestantse Kerk Brussel

Nieuwe Graanmarkt 8, 1000 Brussel

www.protestantsekerkbrussel.be

- **Kerk in transitie**
- **Boekverbrandingen**
- **Couscous met spruitjes**

Colofon

De Protestantse Kerkbrief is het blad van de Protestantse Kerken in en rond Brussel. Het verschijnt een zestal keren per jaar.

E-mailadres:

kerkbrief@gmail.com

De redactie bestaat momenteel uit ds. Judith van Vooren en ds. Douwe Boelens
Verantwoordelijke uitgever:
ds. Douwe Boelens

De redactie behoudt zich het recht voor om een ingezonden artikel in te korten, redactioneel te bewerken of niet te publiceren. Zij is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de artikelen en slechts ten dele voor de stijl. Reacties zijn altijd welkom!

Uiterste inleverdatum voor de kopij Kerkbrief december 2023-januari 2024:
vrijdag 17 november

Gemeentefoto

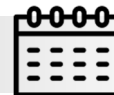

Het is een vrij jonge traditie, maar wel een traditie die het goed doet in meerdere protestantse kerken: het maken van een gemeentefoto op de eerste zondag na de zomervakantie, de zgn. 'Startzondag'. In de afgelopen jaren hebben we deze traditie ook in Brussel omarmd.

Natuurlijk staat niet iedereen erop, helaas. Maar het is goed om van geringe afstand eens onszelf als kerkgemeenschap in ogenschouw te nemen: mensen van verschillende leeftijden, uit verschillende landen, van verschillende kerkelijke tradities. In de kerk geldt die verscheidenheid niet als een bedreiging, maar als een belofte. Juist in onze diversiteit worden de proporties van Gods liefde zichtbaar. We hebben elkaar nodig!

ds. Douwe Boelens

Agenda

- Zondag 8 oktober: Jeugdkerk; 15.00 uur: Intrededienst van ds. Heleen Ransijn in Gent
- Maandag 9 oktober, 14.30 uur, Bijbelkring in Wemmel
- Donderdag 12 oktober: uitstap van de Bijbelkring naar het 'Depot' in Rotterdam
- Woensdag 18 oktober, 20.00 uur: Taizé-gebed in Tervuren
- Zondag 22 oktober: Jeugdkerk;
11.00 uur: oecumenische viering in Kapel Zavelenborre, voorbereid en geleid door 'leken'
- Dinsdag 24 oktober: Kerkenraadsvergadering
- Zaterdag 28 oktober, 19.30 uur: Taizé-gebed in Dilbeek
- Zondag 12 november, 10.15 uur: **Kerkkriebels**
- Maandag 13 november, 14.30 uur: Bijbelkring in Wemmel
- Dinsdag 14 november: Kerkenraadsvergadering
- Vrijdag 17 november: inleverdatum voor de Kerkbrief van december-januari
- Maandag 20 november, 20.00 uur: Taizé-gebed in Overijse
- Zaterdag 25 november, 19.30 uur: Taizé-gebed in Dilbeek
- Zondag 3 december: Jeugdkerk;
13.00 uur: tweetalig gebedsmoment in de *Botanique*, voorafgaande aan de Klimaatmars

Kerk in transitie: nieuwe naam voor een eeuwenoud en goed protestants principe

Op 29 oktober aanstaande hopen we de **Hervormingszondag** te vieren in de *William Tyndalekerk* van Vilvoorde. Het is een goede gewoonte om ieder jaar de Hervorming te gedenken en te vieren. Helemaal goed is het wanneer we die gelegenheid aangrijpen om de banden met onze broeders en zusters van protestantse zusterkerken te verdiepen.

Nog beter is het wanneer we daarbij ook naar wegen blijven zoeken om de banden met broeders en zusters van andere geloofsgenootschappen te versterken. De Reformatie zorgde immers ook voor een jammerlijke kerkscheuring.

Gelukkig zijn steeds meer Christenen ervan overtuigd dat het niet zo belangrijk is om op je eentje gelijk te hebben.

De wereld waarin wij Kerk zijn, stelt aan alle gelovigen dezelfde vragen. Vandaag gaat het er in West-Europa dan vooral om, dat het niet meer zo duidelijk is hoe relevant de Kerk nog is voor mensen die oplopen tegen grote maatschappelijke vraagstukken.

Er is natuurlijk de klimaatcrisis en daarmee verbonden de enorme vloed van mensen op de vlucht; men zou ook kunnen denken aan de steeds groter wordende kloof tussen arme en rijke mensen: hoe kunnen wij nabij hen zijn die in armoede leven? En meer dan dat, hoe kunnen we meewerken aan een

samenleving die rechtvaardigheid en gelijkheid nastreeft? We moeten helaas vaststellen dat de manier waarop wij over 'de ander' spreken erg venijnig en haatdragend kan zijn. Heeft de Kerk ook daar niet iets te zeggen? Er bestaat ook zoets als een schuldig zwijgen...

Een van de hoofdprincipes van de Hervorming is het '*Ecclesia reformata semper reformanda*'. De Hervormers wilden hiermee uitdrukken dat de Kerk nooit op haar lauweren mag rusten. Er dient constante aandacht te zijn voor vernieuwing wanneer dat nodig is.

Ik ben ervan overtuigd dat de wereld om ons heen ons uitdaagt om op een nieuwe wijze gelovig present te zijn.

En misschien moeten we ook nadenken over de taal die we binnenkerkelijk gebruiken, met name in onze erediensten. Vindt iedereen zich daar nog in terug? Ook trouwe kerkgangers hebben soms grote moeite met de manier waarop wij ons geloven uitdrukken in gezang en gebed. Daarbij komt dat ook de geloofsinhoud lang niet voor iedereen nog vanzelfsprekend is.

Om al deze redenen mogen we dus stellen dat de Kerk in transitie is en het is een zegen om dat te beseffen!

ds. Judith van Vooren

Uitnodiging Gedachteniszondag, 26 november

Op Gedachteniszondag (ook: 'Vol-eindingszondag' of gewoonweg 'laatste zondag van het kerkelijk jaar'), 26 november, staan we stil bij de overledenen van het afgelopen kerkelijk jaar. Hun namen worden in de dienst in herinnering geroepen. Voor iedere overledene steken we in de kerk een kaars aan, met eventueel de Bijbeltekst die heeft geklonken bij hun uitvaart.

Indien u ook een overledene uit uw familie of vriendenkring wilt gedenken die u dierbaar was, dan mag u ook naar voren komen in de dienst en voor hem/haar een kaars ontsteken.

Kerkdiensten Protestantse Kerk Brussel

Protestantse
Kerk Brussel

Zondag 1 oktober, Jumelagezondag**2de zondag van de herfst**

Voorganger ds. Judith van Vooren
Ambtsdrager Eugène Kitoko
Organist Felix Snyers
Gemeentelid Frits Bastiaens
Collectes Jumelage Kirinda/Kerk

Zondag 8 oktober**3de zondag van de herfst, Jeugdkerk**

Voorganger ds. Douwe Boelens
Ambtsdrager Lex Buddingh
Organist Raymond Auquier
Gemeentelid Rob van Drimmelen
Collectes VPKB/Kerk

Zondag 15 oktober**4de zondag van de herfst**

Voorganger ds. Luc Nijs
Ambtsdrager Anne Theo Seinen
Organist Anna Rusakova
Gemeentelid Greet Heslinga
Collectes Protestantse Solidariteit/Kerk

Zondag 22 oktober**5de zondag van de herfst, Jeugdkerk
ook dienst in Zavelenborre, 11.00 uur**

Voorganger ds. Douwe Boelens
Ambtsdrager Anita Bultena
Organist Felix Snyers
Gemeentelid Frits Bastiaens
Collectes Kerk & Wereld/Kerk

Zondag 29 oktober**Hervormingszondag****Gezamenlijke dienst van Schrift en
Tafel in Vilvoorde, begin van de
wintertijd**

Voorganger ds. Judith van Vooren
Ambtsdrager Anne Theo Seinen
Organist in overleg tussen Vilvoorde
en Brussel
Gemeentelid Rob van Drimmelen
Collectes Faculteit/Diaconie

Zondag 5 november**7de zondag van de herfst**

Voorganger Kelly Keasberry
Ambtsdrager Lex Buddingh
Organist Felix Snyers
Gemeentelid Ko van der Meer
Collectes PSC/Kerk

Zondag 12 november, Kerkkriebels**8ste zondag van de herfst**

Voorganger ds. Douwe Boelens
Ambtsdrager Eugène Kitoko
Organist Raymond Auquier
Gemeentelid Greet Heslinga
Collectes Gevangenispastoraat/Kerk

Zondag 19 november**9de zondag van de herfst, Jeugdkerk**

Voorganger ds. Judith van Vooren
Ambtsdrager Anita Bultena
Organist Anna Rusakova
Gemeentelid Frits Bastiaens
Collecte VPKB/Kerk

Zondag 26 november, Voleindingszondag/gedachteniszondag/laatste zondag van het kerkelijk jaar

Voorgangers ds. Douwe Boelens
en ds. Judith van Vooren
Ambtsdrager Lex Buddingh
Organist Raymond Auquier
Gemeentelid Rob van Drimmelen
Collectes 'Dar al Amal'/Kerk

Zondag 3 december, eerste Advent Jeugdkerk

Voorganger ds. Judith van Vooren
Ambtsdrager Eugène Kitoko
Organist Felix Snyers
gemeentelid Greet Heslinga
Collectes PSC/Kerk

Bijeen

De Commissie Wijkbijeenkomsten is bij elkaar gekomen om een programma op te stellen voor het komende cursusjaar.

We zijn tot de volgende onderwerpen gekomen.

De precieze data kunnen we nu nog niet mededelen.

"De meeste mensen deugen"	13 tot 24 november	Jart Voortman
Bijbelstudie over slavernij: de brief aan Filemon	8 tot 12 januari	ds. Douwe Boelens
"Huub Oosterhuis"	Eén bijeenkomst in de kerk: in januari of februari	Gertjan Bikker
"Voltooid leven"	4-16 maart	ds. Judith van Vooren
"Kerk en racisme"	mei	Rob van Drimmelen

Oproep: als u gastheer/vrouw wilt zijn op een van deze geplande bijeenkomsten, geef dat dan door aan Hans Scholten.

Wijkbijeenkomst in november: "de meeste mensen deugen"

In 2019 verscheen een dikke pil met de titel *De meeste mensen deugen*, geschreven door **Rutger Bregman**.

Bregman betoogt hierin dat we vaak veel te negatief denken over onszelf. Wij mensen zijn zeker wel tot goede dingen in staat. In het boek gaat Bregman de *vernistheorie* te lijf, die ervan uitgaat dat moraal bij ons mensen maar een dun vernisje is. Goed daarom dat er wetten zijn en dat er politie is. Bregman stelt: de onheilsberichten van het journaal gaan over uitzonderingen.

Wij mensen zijn niet bloeddorstig. In tijden van nood helpen wij elkaar juist.

Bregman draagt veel materiaal aan; soms is hij wat overhaast in zijn conclusies.

Maar het boek raakt ook aan theologische uitgangspunten. Is de mens in wezen goed of slecht? En hoe moeten we in dit verband interpreteren wat Paulus zegt in de brief aan de Romeinen?

Data in november worden nog vastgelegd.

Jart Voortman

Oecumenische Bijbelkring in WOTO

Er wordt een start gemaakt met een nieuwe *Oecumenische Bijbelkring* in WOTO (maar open voor iedere belangstellende). De eerste bijeenkomst zal plaatsvinden op **donderdag 14 december**

a.s. om 14.00 uur. Ds. Judith van Vooren zal dan een inleiding geven over *De Moeders van Jezus*.

Plaats van samenkomst: Den Blank (lokaal 3), Begijnhof 11, Overijse.

In memoriam: Jef Vanhaelen

Op 29 juli is van ons

heengegaan:

Joseph Vanhaelen,

de weduwnaar van Johanna Osinga.

In de kerkelijke gemeente werden ze Jef en Jo genoemd.

Jef Vanhaelen was

geboren op 21 november 1929 in Sint-Pieters-Leeuw. Hij is 93 jaar oud geworden.

De uitvaartplechtigheid heeft plaatsgehad op zaterdag 5 augustus in de Basiliek te Grimbergen.

De trouwtekst waarmee hij en Jo destijds getrouwd zijn, is voor Jef van groot belang gebleven: *“Als de Heer het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen de bouwlieden daaraan.”* (Psalm 127:1)

Jef en Jo Vanhaelen kregen een groot gezin met vier kinderen, elf kleinkinderen en uiteindelijk negen achterkleinkinderen. Onze deelneming gaat uit naar hen allen.

Tijdens de uitvaartdienst vertelde Nel Vrydag dat ze Jef en Jo in 1964 hadden leren kennen. Toen er een verschrikkelijk ongeluk gebeurd was met Jo, hebben ze alles van dichtbij meegemaakt. In die tijd is de *‘koffie-klets’* ontstaan: een hechte vriendschap van zes personen die de jaren doorstaan heeft. Jef was een zeer trouwe kerkganger. Meestal was hij de eerste die in de kerk arriveerde. Hij bleef niet lang na, omdat de rugpijn het hem niet toestond, maar hij klaagde nooit. Ook op de Bijbelstudie was hij altijd present, pijn of geen pijn. Hij stond klaar om zijn gedachten met anderen te delen. Zijn naam wordt in ons midden met genegenheid en respect genoemd.

In memoriam: Bea Brezet

Op 29 juli is overleden:

Beatrice Hemmes,

de weduwe van Henk Brezet.

De meesten van ons kenden haar als Bea Brezet.

Bea Brezet was geboren op 4 augustus 1935

in Eindhoven. Ze is 87 jaar oud geworden.

Haar afscheidsdienst is gehouden op haar verjaardag, op vrijdag 4 augustus 2023 in Zemst.

Een richtinggevende tekst in het leven van Bea en Henk was: *“De Heer ging voor hen uit om hun de weg te wijzen, overdag in een wolkkolom, ‘s nachts in een lichtende vuurzuil. Zo konden ze dag en nacht verder trekken.”* (Exodus 13:21)

Janneke Wilbrenninck en Marijke Chrispeels vertelden tijdens de uitvaartdienst hoe ze vele jaren lang samen met Henk en Bea een *‘Pinkstergemeente’* gevormd hadden: een groep mensen die tijdens de Pinksterdagen samenkwamen in de Ardennen. Deze groep bestond grotendeels uit leden van onze kerk. Door de jaren heen bleven ze samenkomen tot het in 2019 om gezondheidsredenen niet langer ging.

Ook lazen ze een lied voor, dat ze voor Bea's 75ste verjaardag geschreven hadden:

*“Veel jaren was Bea een steun in de kerk.
Zij gaf al haar tijd aan het ouderenwerk.
Zij praatte, besliste, beheerde hun geld,
vergat nooit een verjaardag,
want ieder jaar telt.”*

Ons medeleven gaat uit naar dochter Paulette en haar twee zoons en naar allen die haar nabij stonden.

In memoriam: Philippe Van Velzen

Op maandag 4 september is in alle rust overleden:

Philippe van Velzen.

Philippe was geboren in Zeist op 22 april 1932; hij is overleden in Dilbeek op 4 september

2023 op de leeftijd van 91 jaar.

Zijn kinderen schrijven daarover: *“Na een lang en mooi leven hebben wij onze lieve vader, grootvader en overgrootvader in liefde losgelaten. Hij is Diana - of Dietje, zoals hij haar noemde - gevolgd en ze zijn weer samen. Het is goed zo.”*

Philippe van Velzen was een gezegend mens; dat vond hij zelf ook. Hij hield ervan om onder de mensen te zijn. Zijn kinderen en kleinkinderen hebben dat mogen ervaren. Ze herinneren zich de vakanties in mooie oorden, waar hij al zijn familie- en gezinsleden om zich heen wilde hebben. Ook in de kerk hebben we die kant van hem gekend: hij had belangrijke, intensieve vriendschappen in de kring van onze kerkgemeenschap.

Overigens kende hij van godsdiensten ook de kwalijke kanten; hij liet daarover aantekeningen na aan zijn kinderen. Hij was zich bewust van de onmenselijkheid die soms in de naam van religie bedreven wordt.

Over zijn eigen geloof schrijft hij dan weer: *“Het geeft een oorsprong en een zin aan het leven en aan de dood, die voldoening geeft, hoe raar dat ook moge klinken...”*

En: *“De mensen willen het allemaal altijd zo moeilijk maken. Het is eenvoudig.”*

Bij zijn uitvaart lazen we het verhaal over de ‘barmhartige Samaritaan’ - en herkenden daarin zijn behulpzaamheid.

ds. Douwe Boelens

Terugblik op de Startzondag

De Startzondag op 10 september met als thema *‘Ga je mee?’* was voor de aanwezigen en voor hen die weer meededen van op afstand, een unieke gelegenheid om elkaar na het zomerreces weer terug te vinden. Bovendien kregen we de mogelijkheid een nieuw of hernieuwd geloofsendagement uit te spreken.

Een kort overzicht van deze engagementen toont met name dat we er ons van bewust zijn, dat eenvoudige maar oprechte aandacht voor elkaar misschien nog wel het grootste engagement mag zijn. Het is tegelijkertijd concrete getuigenis van Gods liefde. Sommigen denken daarbij aan specifieke groepen, ouderen, jongeren of eenzamen. Maar ook aandacht voor eigen gezin en familie blijkt soms een hernieuwd engagement te vragen.

Een ander engagement betreft onze aandacht voor het milieu dat zich uit in bewuster en gezonder eten en leven: plofkoppen komen niet meer in ons bord en we fietsen wat vaker naar de kerk.

Evenzeer werd onze diaconale aanwezigheid genoemd, met name werd gedacht aan de migranten. Solidariteit en rechtvaardigheid zijn hierbij basisbegrippen.

Een ander engagement tenslotte betreft het intensiveren van ons gebedsleven, delen van ons geloof, verdieping van ons vertrouwen en verstaan van het Woord.

Alleen al het feit dat deze engagementen opnieuw geformuleerd en gedeeld werden zal ons aanmoedigen om op de weg van *‘samen geloven’* ieder ons steentje bij te dragen. Waar nodig en mogelijk, zal de kerkenraad bekijken hoe we deze engagementen concreet kunnen ondersteunen en mogelijk maken.

Misschien was u er die zondag niet bij? Geen paniek, ook tot u richt zich de uitnodiging: *‘Ga je mee?’*

Judith van Vooren

Kerk in transitie

Het woord *transitie* is op ieders lippen als het gaat om de grote veranderingen die plaatsvinden in onze samenlevingen. Denk bijvoorbeeld aan: *energie-transitie*. Het woord transitie wordt gebruikt om te onderstrepen dat er niet sprake is van zomaar een verandering van een deel van de maatschappij, maar dat het hele systeem van produceren en consumeren mee verandert. De aanleiding is de vergaande vervuiling van de aarde.

In de wetenschap wordt deze transitie bestudeerd en gestimuleerd door wetenschappers zoals **Jan Rotmans**. Zij spreken van kantelbewegingen, grote wijzigingen in systemen vinden plaats door kantelmomenten.

In de theologie wordt ook steeds vaker en vanzelfsprekender gesproken over de transitie van de kerk. De rol van geloof en religie is door mondialisering en individualisering vergaand veranderd en dat brengt met zich mee dat de vormgeving van de instituten ook zal veranderen. Deze manier van kijken is hoopvol en staat open voor nieuwe vormen.

(Verder lezen: Jan Rotmans, *Omarm de chaos*. Of: Jan Rotmans, *Change of Era – our world in transition*.)

Zie ook: <https://www.janrotmans.nl/>

In zijn boek uit 2018 getiteld *The liquidation of the church*¹ heeft de theoloog **Kees de Groot** de veranderende positie van de kerken getypeerd als *Liquidation*.

Hij gebruikt dit woord met twee betekenissen om de twee ontwikkelingen te typeren. Zoals al langer bekend, verdwijnen de kerken als meerderheidsinstituten. Ze worden opgeheven. Tegelijkertijd keert religie terug in het gesecculariseerde terrein als geestelijke verzorging en op de plekken waar ruimte is voor zingeving en spiritualiteit. Daar wordt de kerkelijke traditie vloeibaar.

prof. dr. Leendert-Jan Parlevliet

Een belangrijke denker over veranderingsprocessen die veel invloed heeft in onze samenlevingen is **Otto Scharmer**. Hij heeft in zijn denken de veranderingen van systemen en de mensen die de systemen vormen beschreven als het passeren van een dal een kloof in vorm van een U. Zijn theorie is bekend als de *Theory U*, tevens de titel van zijn belangrijkste werk².

Hij onderstreept dat voor verandering diepgaande processen nodig zijn, waarbij het willen, denken en voelen van mensen aangesproken moet worden. Het dal kan niet gepasseerd worden, omdat er geen weg rechtdoor is. De wegen van verandering gaan stapsgewijs door het dal heen. Eerst loslaten van de oplossingen van het verleden en dan vanuit de gezamenlijke hoop alternatieven formuleren en die delen en uitbouwen. De hele benadering is voor mensen die vertrouwd zijn met geloofstaal zeer herkenbaar. Beelden van uittocht en doortocht sluiten zich moeiteloos aan bij dit denken.

Manfred Jossutis beschrijft in een boek uit 1988³ de vier typen kerkdiensten die hij waarneemt in de protestantse wereld van zijn generatie. Het eerste hoofdtype noemt hij *cultisch*, de door de liturgische beweging gevormde oecumenische orde van de christelijke eredienst die vele eeuwen omvat.

Een cultus die wordt beleefd als van alle tijden en van alle plaatsen. Daarnaast plaatst hij de strikt protestantse eredienst, waar de verkondiging van het Evangelie centraal staat en waar de liturgie zich daarnaar voegt. Dit noemt hij *het kerygmatische model*. Als derde model noemt hij de *politieke eredienst*. De actie die voortkomt uit de samenkomst is het belangrijkste doel. Ten slotte wijst hij als vierde model aan dat van de *creatieve eredienst*, waar de religie als ernstig spel wordt gevierd en creativiteit en vrijheid oproept. In deze beschrijving zijn als in een spiegel de vormen terug te vinden van concrete manieren van kerkzijn van nu. Vaak komen deze modellen in mengvorm voor. Dit zijn de vormen van kerkzijn die eigen zijn aan de generatie die ze heeft ontwikkeld. Bij transitie hoort dat die vormen worden losgelaten in het vertrouwen op nieuwe initiatieven. Dat is een pijnlijk proces dat ook verdriet met zich meebrengt.

Voorlopige conclusie

De veranderingen waar de Belgische protestantse kerk zich in bevindt, zouden wel eens

ingrijpend kunnen zijn en kunnen leiden tot heel andere vormen van kerk-zijn dan nu bekend is. Bij zo'n veranderingsproces is het belangrijk om allereerst oog te hebben voor het verdriet dat loslaten van wat bekend en vertrouwd is, met zich meebrengt. Anders kan rouw andere gedaanten aannemen. In plaats van een plan met een doel is het wezenlijk dat er ruimte wordt gemaakt voor initiatieven en samenwerkingen vanuit een open houding naar de toekomst. Van de theorie leren we dat er geen rechte weg is naar nieuwe vormen, maar dat het door een dal heengaat van loslaten en nieuwe perspectieven zien.

prof. dr. Leendert-Jan Parlevliet

¹ De Groot, K (2020) *The Liquidation of the Church*. Oxfordshire (UK): Routledge

² Scharmer, O (2018) *Theorie U – Leiding vanuit de toekomst die zich aandient*. Zeist (NL): Uitgeverij Christofoor

³ Jossutis, M. (1988) *Praxis des Evangeliums zwischen Politik und Religion, Grundprobleme der Praktischen Theologie*. Munchen (DE): Kaiser Verlag

Oecumene

Koranverbrandingen in Denemarken

Afgelopen zomer bracht ik enkele dagen in Denemarken door. Het land van *hygge*, lego en de kleine zeemeermin worstelde deze zomer met het probleem van openbare koranverbrandingen, net als Zweden overigens. Er werd en wordt nog altijd veel over gesproken in Denemarken, op televisie, in kranten en op sociale media.

Wat is er aan de hand? Er zijn in Denemarken mensen, nota bene meestal mensen met een Midden-Oosterse achtergrond, die een statement willen maken. Zij zijn van mening dat de Islam een slechte of gevaarlijke godsdienst is en zij kondigen op sociale media aan, dat zij op een openbare, centrale plaats een koran zullen verbranden.

En zij voegen de daad bij het woord. Inwoners en regeringen in islamitische landen reageren furieus en er wordt bedreigd met sancties en aanslagen. De Deense regering voelt zich genooddaakt om actie te ondernemen, maar zij weet niet goed hoe. Enerzijds wil men diplomatieke problemen voorkomen en het eigen land niet kwetsbaar maken voor aanslagen. Anderzijds wil de regering niet reageren op wat zij een intern religieus probleem vindt en het recht op vrije meningsuiting niet inperken. Het probleem doet sterk denken aan de cartoonrellen van vele jaren geleden. Het gaat grotendeels om hetzelfde.

De discussies fascineren me, omdat ik het zelf niet zo eenvoudig vind om een stand-

punt in te nemen en ik kan me de verwarring in Denemarken goed voorstellen.

Ik ben tegen het kwetsen van mensen, ik vind boekverbrandingen behoorlijk primitief en associeer die met de inquisitie en het nazisme (hoewel Maarten Luther ook aan boekverbrandingen deed), maar als verlichte westerling ben ik principieel vóór de vrijheid van meningsuiting, ook als het gaat om kritiek op een religie. En ik wil zeker niet buigen voor dreigementen.

Ik merk dat het hier om vragen gaat, waarbij ook mijn eigen godsdienst en mijn eigen geloof in het geding zijn. Wat is een goed christelijk antwoord op mensen die korans verbranden? Hoe verhoud ik me tot godsdiensten met opvattingen die verschillen van mijn christelijke overtuiging?

In hetgeen er gaande is, spelen twee belangrijke verschillen tussen islam en christendom een grote rol. Het zijn met name regeringen in de islamitische wereld die furieus reageren op de koranverbrandingen. Staat en religie zijn in de meeste islamitische landen nauwelijks gescheiden. Het is normaal dat een regering zich mengt in religieuze aangelegenheden.

In de westerse wereld hebben staat en godsdienst grotendeels hun eigen terrein en dat is een product van onze geschiedenis, waar we ons over het algemeen wel bij voelen. De staat houdt zich in dit deel van de wereld zoveel mogelijk buiten religieuze discussies, maar wordt nu van buitenaf gedwongen om toch te interveniëren. Dat wringt, want er wordt ons een verhouding tussen staat en godsdienst opgedrongen die niet bij ons past.

Een tweede verschil is dat de islam heilige voorwerpen (vooral: de koran) en heilige personen (vooral één heilige persoon: Mohammed) kent. Je hoort met de koran en met Mohammed uiterst respectvol om te gaan.

Het christendom (en het protestantisme gaat daarin verder dan het katholicisme) heeft zoiets niet. Sterker nog: dingen en personen kunnen niet heilig zijn. Alleen het Woord is

heilig. Het is misschien niet zo respectvol om met een bijbel de open haard aan te maken, maar uiteindelijk is een bijbel papier en drukinkt. Het Woord bestaat ook zonder die concrete bijbel. Het doet mij wel pijn als een historische bijbel door verbranding verloren gaat vanwege de onvervangbaarheid, maar die pijn ligt niet op het religieuze vlak. Dat is toch wat anders, denk ik.

Voor de meeste christenen voelt het niet goed als Jezus beschimpt wordt, maar in de evangeliën wordt Jezus voortdurend beschimpt. En in de daden van mensen, zeker ook van christenen en zeker ook van mij, wordt Jezus nog steeds beschimpt, ontkend of verguisd, maar het Woord dat hij belichaamt, blijft en dat Woord vind ik als christen waar en waarachtig, ook al laat ik dat in mijn daden niet altijd merken.

Het christendom heeft veel religiekritiek in zich. Het heeft het Woord van liefde als rigoureuze uitgangspunt en het keert zich tegen heilige huizen, voorwerpen en personen en het keert zich tegen regels om de regels op het gebied van eten, drinken en kleding, omdat dat afleidt van en daardoor afbreuk doet aan het Woord.

En nu wordt de westerse wereld, waar die christelijke uitgangspunten gemeengoed geworden zijn, gevraagd of eigenlijk gedwongen om respect te tonen voor een heilig voorwerp, nadat het tijdens de cartoonrellen al gedwongen werd om respect te tonen voor een heilig persoon. Ook dat wringt. Het verbranden van een boek is primitief en de koranverbranders zoeken de sensatie en zoeken het conflict. Als je het niet eens bent met de uitgangspunten van de islam of met hoe mensen de koran interpreteren, dan ga je in gesprek of in debat.

Maar wellicht redeneer ik dan te veel als iemand met intellectuele vermogens en met een goede opleiding. Er zijn nu eenmaal ook veel mensen die niet zo taal- en denkvaardig zijn en die andere middelen gebruiken om hun mening kenbaar te maken. Dat moet ik respecteren.

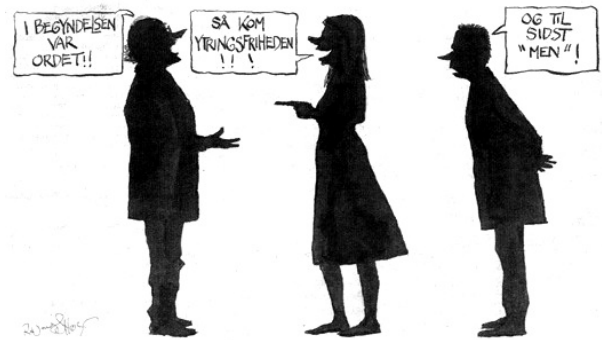
Kritiek, ook religiekritiek, en de vrijheid van

meningsuiting zijn verworvenheden in onze samenleving. Uiteindelijk valt het verbranden van een koran hier ook onder, ook al heb ik een afkeer van deze vorm.

Wat te doen? De Deense regering neigt inmiddels naar een praktische oplossing. Er is een wetsvoorstel die het vernielen van voorwerpen die voor een bevolkingsgroep een grote religieuze waarde heeft, zal verbieden.

Ik kan me daarin vinden. Ik leef als christen tenslotte met het Woord van liefde en Paulus verwoordt dat Woord in de brief aan de Romeinen door te zeggen dat je met zo veel mogelijk mensen de vrede moet bewaren.

Ik vind echter wel dat het wetsvoorstel een bijsluiters behoefte, een duidelijke uitleg. De wet moet erop gericht zijn om de vrede te bewaren en om woede en geweld te voorkomen, maar die mag in geen geval afbreuk doen aan de westerse scheiding van staat en godsdienst en aan de westerse en christelijke religiekritiek.

"In het begin was het Woord"

"Toen kwam de vrijheid van meningsuiting"

"En tenslotte: maar"

(Uit: Morgenavisen Jyllandsposten, 30 augustus 2023)

Daarbij lijkt het in onze geglobaliseerde wereld ondanks de talloze communicatiemiddelen te ontbreken aan plaatsen waar mensen met verschillende religies echt met elkaar in gesprek gaan. Het kennen van elkaars standpunt zou mensen al zoveel dichter bij elkaar brengen en zoveel problemen kunnen voorkomen.

Gertjan Bikker

Scheppingsperiode

De Scheppingsperiode 2023 loopt op 4 oktober af. 'Genees de aarde en alles wat ademt en leeft' was het thema. Met een focus op het herstel van biodiversiteit.

Niet alleen de mens, ook de bomen, dieren en planten, lucht, bodem en water, zijn belangrijk. Uit de liturgieboek voor de VPKB-Scheppingszondag, geef ik graag nog onderstaande tekst door. Met dank aan Ecokerk.

Voor christenen is de aarde een geschenk van God. Samen met de andere levende wezens vormen we een universele familie. **Alles wat ademt en leeft, zingt de lof van God.** En in dat koor van de schepping kan geen enkele stem gemist worden.

We hebben het recht niet om stemmen tot zwijgen te brengen door de uitsterving van soorten te veroorzaken. We hebben de opdracht dit geschenk in goede gezondheid te bewaren, en ongeschonden door te geven aan wie na ons komt. De vruchten van de aarde zijn niet gereserveerd voor een minderheid; ze zijn er om gedeeld te worden met allen. Maar we weten dat dit niet de

realiteit is waarin we leven. Naast klimaat, is het verlies aan biodiversiteit een van de grote crisisthema's in de wereld.

Voor gelovigen zijn drie relaties belangrijk: de relatie met God, met de naaste (ver en nabij) en de aarde.

Voor de hele samenleving, en dus ook voor de Kerk, is zeker het herstel van die *'derde relatie'*, met de aarde, een taai leerproces.

Want ergens onderweg waren we die relatie kwijtgespeeld. In feite waren we in onze samenleving al 250 jaar opgevoed met het idee dat we de aarde moesten onderwerpen en dat we de natuur met haar grond, water, lucht en levende wezens ongestraft konden gebruiken, verdringen, ontginnen, uitroeien, ontbossen, verbranden, vervuilen, genetisch manipuleren, met pesticiden vergiften, enzoverder.

Het was alsof de natuur enkel een grote hangar was, vol voorraden en middelen die ons vrij ter beschikking staan en waarmee we naar goeddunken kunnen handelen. Tot vandaag zorgt deze denkwijze voor economische projecten en politieke beslissingen die natuur en ecosystemen offeren aan snel geldgewin, zelfs in beschermde natuurgebieden.

Vandaag beseffen we dat we fout zaten. Ons eigen overleven is bedreigd, nu we de gezondheid van de planeet en de ecosystemen met hun rijke biodiversiteit in gevaar hebben gebracht. Vanuit dat besef ontstonden dertig jaar geleden al het klimaatverdrag en het biodiversiteitsverdrag van de Verenigde Naties.

Maar zowel de jongste klimaatrapporten als het biodiversiteitsrapport tonen dat de weg die we sindsdien aflegden, ons niet weggeleid hebben uit de gevarezone. We staan nog maar aan het begin van de grote fundamentele transitie waarvoor de wetenschappers pleiten.

Alles is met elkaar verbonden. De onderlinge afhankelijkheid van levende wezens voor elkaars voortbestaan, geldt ook voor ons, mensen. We zijn toe aan een dringend herstel van onze relatie met de aarde en de levende wezens. Hier past misschien het woord *'bekering'*... een *'ecologische bekering'*, waartoe we in onze geloofsgemeenschappen worden opgeroepen. Willen wij, als kerkgemeenschap hier volop aan meewerken?

In de Scheppingsperiode leggen we vooral nadruk op de zorg voor de aarde... Maar de zorg voor de naaste, ver en nabij, is daarmee verbonden. Voor de Kerk vormen de vraagstukken, verbonden met ecologie, gerechtigheid en vrede één geheel. (Om dit te benadrukken, wordt ook wel van *'integrale ecologie'* gesproken.) Onze zorg voor de gezondheid van de aarde en de levende wezens moet gepaard gaan met onze inzet voor rechtvaardigheid en vrede.

"Genees de aarde en alles wat ademt en leeft", zet ons op weg om de inspanningen van de kerkgemeenschap te versterken en om ons in partnerschap te verbinden met de vele initiatieven in de samenleving. Op de website van Ecokerk zijn vele voorbeelden te vinden: www.ecokerk.be.

Greet Heslinga

Groen geloven

In de kerkdienst op 3 september, de VPKB-Scheppingszondag, werd er aandacht besteed aan de zorg voor de aarde, Gods' schepping. In zijn preek wees ds. Boelens erop dat in de kerk, zeker die van zijn jonge jaren, het ging om de relatie met God en Jezus en met de naaste. De relatie met de aarde kwam amper aan bod. Meer en meer raken gelovigen er van doordrongen dat het gaat om alle drie: God, de ander en de aarde. En daarmee is ook gezegd dat de aandacht voor de aarde, zeker

niet beperkt kan blijven tot één dag per jaar, maar dat de zorg voor de aarde het hele jaar door onze aandacht vraagt!

Klimaatverandering, duurzaamheid en biodiversiteit zijn actuele problemen en vragen om een doortastende en urgente aanpak van iedereen. In veel kerken in de VPKB en wereldwijd is er in de afgelopen periode intense aandacht voor geweest. In veel kerken zie ik een groei van *"groener geloven"*. Met Bijbelse inspiratie, informatie en praktische tips.

In veel kerken wordt opgeroepen om samen aan de slag te gaan. Dat is hoopvol!

Ik las over een Groene Preek-wedstrijd.

Een 19-jarige won een aanmoedigingsprijs.

In het gepolariseerde klimaatdebat roept zij op om rust te zoeken in de natuur, dichtbij God.

Ik las dat sommige kerken een Eco-kerkraad hebben (regio Turnhout, RK).

In de VPKB-gemeente in Boechout is er een milieudiaken. Daar werd een bijzondere wandeling over biodiversiteit georganiseerd. In Nederland kun je een "Groene Kerk" worden met een speciaal bordje op de gevel als je aan een aantal "groene voorwaarden" voldoet.

Er is een Nieuwsbrief van Groene Kerken, een oecumenisch samenwerkingsverband in Nederland (www.groenekerken.nl). En bijna vergat ik dat de VPKB actief betrokken is bij *Ecokerk* in Vlaanderen (www.ecokerk.be).

Ik wil maar zeggen dat de aandacht voor groener geloven in de kerken toeneemt. Gelukkig maar! Als je je er verder in verdiept of er meer bij stilstaat, ga je steeds beter inzien dat het anders moet.

Zoals nu gebeurt, horen we toch niet met de aarde om te gaan? Maar moeten we dan ook op de snelweg gaan zitten zoals *Extinction Rebellion* doet? Ik begrijp de actievoerders heel goed! Het gaat te langzaam allemaal, er is veel lobby voor andere belangen; er wordt verdiend aan een onhoudbaar systeem. Het is om een tegengeluid te laten horen!

Tegelijk roepen dat soort acties bij sommigen weerstand op. Ik zoek daarom liever naar een positieve toon om te laten zien hoe het ook kan. En ik houd zeker mijn mond niet. En natuurlijk ga ik meelopen met de Klimaatmars op 3 december in Brussel! Hopelijk is de VPKB met een grote groep vertegenwoordigd. Wie gaat er mee?

Greet Heslinga

Klimaatmars op 3 december 2023 in Brussel

Laten we ook als christenen en kerken onze stem verheffen tegen de opwarming van de aarde en tegen het verdwijnen van vele soorten planten en dieren!

Houd alvast de datum **3 december 2023** vrij voor de Klimaatmars die in Brussel door-gaat!

Voorafgaande wordt een tweetalige gebedsdienst gehouden in de *Botanique-kerk* in Brussel (van 13.00 tot 13.40 uur)

Voorgangers o.a.: ds. Judith van Vooren, ds. Isabelle Detavernier en Florian Gonzales (proponent)

Organisatie: VPKB-Werkgroep ***Kerk in de Samenleving (Kids)***

Contacten: Yolande Bolsenbroek, voorzitter (email: ycbolsenbroek@hotmail.com)

Rob van Drimmelen, secretaris (email: robvandrimmelen4@gmail.com)

Meer informatie: www.protestant.link en www.klimaatcoalitie.be

Lezing van het Oecumenisch Forum: 'Couscous met spruitjes'

Lezing over intercultureel samenleven

Als 'ervaringsdeskundige' zal Judith van Vooren, predikante van WOTO, een aantal aanzetten geven voor een gesprek over intercultureel samenleven.

Het is voorwaar geen gemakkelijk onderwerp, omdat het bij velen van ons vragen oproept over onze eigen identiteit. Tegelijkertijd komen we via onze wijk, ons werk, onze school, onze vriendenkring, nu eenmaal in aanraking met mensen met een (geheel) andere culturele achtergrond. Het 'vreemde' van de ander is voor veel mensen aantrekkelijk. Zo wekt het onze nieuwsgierigheid.

Om vreemde volken en culturen te ontmoeten hoef je bovendien niet eens meer ver te reizen. Maar het vreemde kan ook zó vreemd zijn dat het angst en onzekerheid oproept.

Na een korte inleiding, u mag het ook een 'getuigenis' noemen, gaan we in kleine groepjes aan de slag met de vele vragen die het onderwerp oproept.

Datum: **21 november 2023, 20.00 uur**

Plaats: **CC Den Blank** (polyvalente zaal)
Begijnhof 11, 3090 Overijse

*Voor meer informatie: Rob van Drimmelen,
Judith van Vooren, Rommy van Wechem*

Financiën

Actie Vrijwillige Bijdragen 2023, herinnering

**"PKB Brussel,
wij zijn verbonden,
ieder met een eigen identiteit"**

*(de volledige tekst over het project is te lezen
in Kerkbrief nr. 3 van dit jaar – blz. 7)*

Je identiteit is niet alleen iets persoonlijk. Het is ook belangrijk om anderen bij deze identiteit te betrekken. Dit betekent niet alleen dat je deel uitmaakt van een grotere gemeenschap van gelovigen, maar ook dat je je verantwoordelijk voelt voor het welzijn van deze gemeenschap.

Voor wie nog geen vrijwillige bijdrage gestort heeft, willen wij u vriendelijk vragen om dit te overwegen. Dank u wel.

Een storting, ten laatste vóór 27 december

maakt het de administratie makkelijker, waardoor uw gift nog dit huidige jaar kan verwerkt worden. Hierbij de nodige gegevens:

Rekeningnummer: **BE22 4331 1627 6147**
ten name van **'Protestantse Kerk'**

Mocht u onlangs onze kerk gesteund hebben, dan danken wij u hiervoor van harte. Elke financiële bijdrage is ieder jaar van cruciaal belang voor de kerk om het geheel draaiende te houden. Inkomsten uit de wekelijkse collecten en de Vrijwillige Bijdragen spelen hierin een hele grote rol. Mocht u nog vragen hebben, aarzel dan niet om ondergetekende te contacteren.

*Ingrid De Hertogh-Vercreyse
02 - 251 59 30 - ingrid@dehertogh.com*

Herinnering abonnement op de Kerkbrief

Bij nazicht blijkt dat enkelen het abonnement voor dit jaar 2023 nog niet betaald hebben.

Mogen wij u vriendelijk verzoeken dit alsnog te willen regelen (uiterlijk 27 december)?

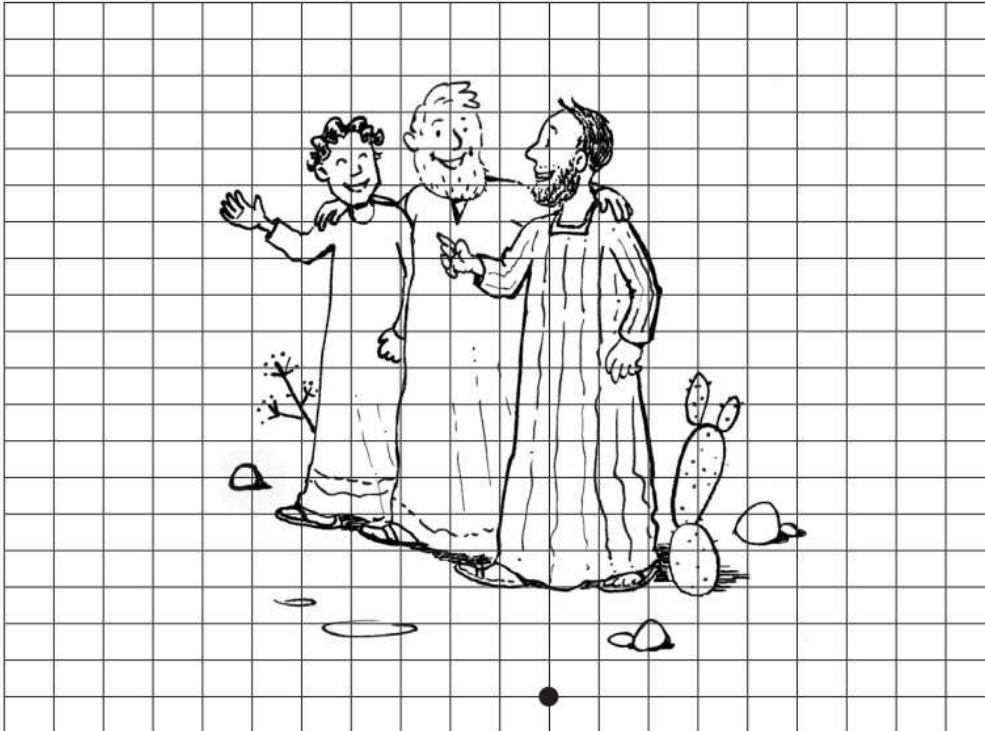
Op naam van: 'Protestantse Kerk'

Rekeningnummer: BE41 4331 1482 7110
€ 20 voor lezers binnen België;
lezers in het buitenland betalen € 30.
Bij voorbaat hartelijke dank.

*Ingrid De Hertogh-Vercreyse
namens de Administratie Kerkbrief*

Filemon krijgt een brief

Volg je hart

Als je op de dikke stip beneden begint en je volgt de pijltjes die je hieronder ziet, dan komt er iets in de tekening te staan. Iets wat je nodig hebt om vrienden met iemand te worden.

↗ 2, ↗ 2, ↗ 2, ↗ 2, ↗ 2, ↗ 2
 ↗ 2, ↗ 2, ↗ 2, ↗ 6, ↗ 2, ↗ 2
 ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2
 ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2
 ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 6, ↘ 2, ↘ 2
 ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2, ↘ 2

Slavernij

In de tijd van het Nieuwe Testament was er veel slavernij. Slaven waren het bezit van iemand anders en moesten hard voor hun meester werken.

Meesters konden hun slaven vrijlaten. Dat gebeurde soms als de slaven al heel lang voor hun meester hadden gewerkt. Als een slaaf vrijgelaten werd, kreeg hij of zij niet dezelfde rechten als iemand die niet als slaaf geboren was. Een vrijgelaten slaaf had nog allerlei verplichtingen, vooral bij de meester.

Onesimus

De naam Onesimus betekent: nuttig. Het is een naam die vaak aan slaven werd gegeven. Onesimus was weggelopen bij Filemon. Slaven die waren weggelopen, werden streng gestraft. Maar Paulus vraagt aan Filemon om Onesimus niet te straffen. Filemon moet voor zijn slaaf net zo aardig zijn als hij voor Paulus is. Dat is dus best bijzonder!

Brieven schrijven

Paulus heeft veel brieven geschreven. De brieven werden meestal door iemand anders (een secretaris) geschreven, terwijl Paulus vertelde wat er in de brief moest staan. In sommige brieven heeft Paulus zelf ook een paar woorden geschreven: dat kon je aan zijn handschrift zien. Paulus deed dat omdat hij daarmee wilde laten zien hoe belangrijk hij de brief vond, en dat de brief echt van hem was.

In de brief aan Filemon schrijft Paulus ook een paar woorden zelf, omdat hij graag wil dat Filemon zijn slaaf Onesimus niet zal straffen.

Contact

Protestantse
Kerk Brussel

Protestantse Kerk Brussel

*Lidkerk van de Verenigde Protestantse Kerk
in België*

Kerkgebouw

Nieuwe Graanmarkt 8, 1000 Brussel
Website: www.protestantsekerkbrussel.be

Kerkenraad

ds. Judith van Vooren, 0473 - 75 31 49
ds. Douwe Boelens, 0474 - 47 32 43
mevr. Anita Bultena (moderator),
02 - 734 52 13
Dhr. Lex Buddingh (scriba), 02 - 772 70 23
e-mail: lex.buddingh@skynet.be
mevr. Paola Vitulano (diaken),
0478 - 60 78 79
dhr. Eugène Kitoko (diaken), 0485 - 02 49 12
dhr. Anne Theo Seinen (diaken),
0495 - 71 97 49

Dagelijks Bestuur

dhr. Bert Kuypers (voorzitter), 056 - 20 54 39
dhr. Mark de Geus (penningmeester),
02 - 660 53 33

Commissaris gebouwen

dhr. Theo Orië, 02 - 466 54 90

Archivaris

dhr. Wim De Hertogh, 02 - 267 66 76

Vrijwillige bijdragen

mevr. Ingrid Vercruyssen, 02 - 251 59 30

Kinder- en Jeugdwerk

Kinderkerk (tot 12 jaar): Janneloes Bouman,
0472 - 92 06 09
Jeugdkerk (vanaf 12 jaar): Jart Voortman,
02 - 358 57 29
Catechese: ds. Judith van Vooren,
0473 - 75 31 49

Predikant regio Brussel, ds. Douwe Boelens

(verantwoordelijk uitgever)
Telefoon: 0474 - 47 32 43
e-mail: dsdouweboelens@gmail.com

Predikant regio Wezembeek-Oppem, Tervuren en Overijse, ds. Judith van Vooren

Telefoon: 0473 - 75 31 49
e-mail: jvanvooren7@gmail.com

Kerkelijk bureau en koster:

Mark van Wechem
02 512 03 67
e-mail: info@protestantsekerkbrussel.be
Het kerkelijk bureau is gesloten op maandag
en dinsdag.

Bankrekeningnummers

(altijd op naam van Protestantse Kerk
en BIC: KREDBEBB)

Zondagse collectes:

BE22 7330 6608 7847

Vrijwillige bijdragen:

BE22 4331 1627 6147

Diaconie: BE42 7350 3273 4454

Kerkbrief: (€ 20 per jaar, buitenland € 30)

BE41 4331 1482 7110

Kerkkriebels: BE49 7350 0729 3071

Bethleemkerk Anderlecht

*Lidkerk van de Verenigde Protestantse Kerk
in België*

Walcourtstraat 103, 1070 Anderlecht

Consulent: ds. Douwe Boelens

Secretariaat: p/a Johanna Jonkman

Doylijkstraat 36, 1701 Itterbeek

e-mail:

secretariaat.bethleemkerk@gmail.com

Giften en bijdragen:

BE67 7330 2938 7087; BIC: KREDBEBB

t.n.v. Protestantse Kerk Anderlecht